

Cours de tibétain - groupe lecture - leçon 31

Extrait de texte

Dans cet extrait, le soutra répond à la question : qu'est-ce alors que le bouddha ?

Quant à la méthode, c'est toujours la même :

- s'entraîner à épeler
- ensuite s'entraîner à lire
- repérer les particules, les mots favoris et éléments connus du texte.
- repérer la structure du texte constituée de segments (mots et groupe de mots).
- voir comment le texte s'articule avec ces différents segments.

Feuille d'exercice et traduction française¹

དེ་ལ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་མཐོང་བ་ཇི་ལྟ་བུ་ཞེ་ན། འདི་ལ་བཙེམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་སུས་རྟེན་
ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་རྟག་པ་དང་། སློག་མེད་པ་དང་། སློག་དང་བྲལ་བ་དང་། ཇི་ལྟ་བུ་ཉིད་དང་།
མ་རྗོར་བ་དང་། མ་སྐྱེས་པ་དང་། མ་བྱུང་བ་དང་། མ་བྱས་པ་དང་། འདུས་མ་བྱས་པ་དང་། ཐོགས་
པ་མེད་པ་དང་། དམིགས་པ་མེད་པ་དང་། ཞི་བ་དང་། འཇིགས་པ་མེད་པ་དང་། མི་འཕྲོགས་པ་དང་།
ཟད་པ་མེད་པ་²དང་། རྣམ་པར་ཞི་བ་མ་ཡིན་པའི་རང་བཞིན་དུ་མཐོང་བ་སྟེ།

Comment doit-on considérer la production interdépendante རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ ?

À ce propos, le Bienheureux a déclaré : « Celui qui voit que les éléments de la production interdépendante sont invariables (permanents) རྟག་པ་, inanimés སློག་མེད་པ་, privés de vie སློག་དང་བྲལ་བ་, tels quels ཇི་ལྟ་བུ་ཉིད་, sans défaut མ་རྗོར་བ་, ni produits (non-né) མ་སྐྱེས་པ་ ni manifestés མ་བྱུང་བ་, ni créés (non-faits) མ་བྱས་པ་ ni composés འདུས་མ་བྱས་པ་, incessants ཐོགས་པ་མེད་པ་³, inconcevables དམིགས་པ་མེད་པ་, tranquilles ཞི་བ་, impavides⁴ འཇིགས་པ་མེད་པ་, insaisissables མི་འཕྲོགས་པ་⁵, et par nature jamais complètement apaisés ཞི་བ་མ་ཡིན་པའི་རང་བཞིན་, celui-là voit le réel.

¹ Texte français de Philippe Cornu, dans : « Le Sôutra du Diamant et autres sôutras de la Voie médiane [Philippe Cornu, Patrick Carré] », éditions Fayard.

² Ce mot en tibétain ཟད་པ་མེད་པ་ inépuisable, n'apparaît pas dans la traduction française de Cornu.

³ "Sans obstacle" ou "sans entrave". 1) Défini comme ce qui va sans aucune ཐོགས་པ་ entrave à son mouvement. 2) En plus du sens litt., il y a l'implication de "pénétrant partout". Par exemple, dans la phrase ཐོགས་པ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་ "sagesse sans entrave" parce que la sagesse pénètre tout phénomène et toute réalité sans aucune entrave. TD

⁴ Qui ne manifeste aucune crainte, aucune peur.

⁵ འཕྲོགས་པ་ 1) ravie, pillée, prise de force, arrachée, pincée, volée, dérobée ; 2) diminuée, soustraite [IW].

Analyse - structure

[དེ་+ལ་] [རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བ་+ར་+འབྱུང་བ་-མཐོང་བ་] [རི་ལྟ་བུ་-ཞེ་ན།] [འདི་+ལ་] [བཙམ་ལྡན་འདས་+གྱིས་] [སྲུ་+ས་] [རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་] [རྟག་པ་དང་།] [སློག་མེད་པ་དང་།] [སློག་དང་བྲལ་བ་དང་།] [རི་ལྟ་བུ་ཉིད་དང་།] [མ་ལོར་བ་དང་།] [མ་སྐྱེས་པ་དང་།] [མ་བྱུང་བ་དང་།] [མ་བྱས་པ་དང་།] [འདུས་མ་བྱས་པ་དང་།] [སློགས་པ་མེད་པ་དང་།] [དམིགས་པ་མེད་པ་དང་།] [ཞི་བ་དང་།] [འཇིགས་པ་མེད་པ་དང་།] [མི་འསློགས་པ་དང་།] [ཟད་པ་མེད་པ་དང་།] [རྣམ་པར་ཞི་བ་མ་ཡིན་པ་+འི་+རང་བཞིན་+དུ་] [མཐོང་བ་+སྟེ།]

Vocabulaire

Le vocabulaire est présenté en ordre d'apparition dans le texte.

དེ་ལ་ / འདི་ལ་	à l'égard de cela (ceci), concernant cela (ceci)
རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་	coproduction conditionnée
མཐོང་བ་	voir (non-volitif)
རི་ལྟ་བུ་	comment, quoi,
Lit. "comment quelque chose est", mais cela signifie généralement "quel genre de", "quelle sorte de". TD	
ཞེ་ན་	si vous deviez dire, alors...
C'est utilisé pour délimiter une déclaration faite par quelqu'un d'autre à laquelle l'auteur veut répondre ou une question rhétorique que l'auteur a posée et à laquelle il répondra afin de clarifier sa propre position. C'est comme en français : "si vous posez la question, alors" et aussi "si vous deviez dire, alors". TD	
བཙམ་ལྡན་འདས་	Bhagavān
གྱིས་	particule instrumentale, ergative
སྲུ་	qui (acteur, à cause de la particule ergative ས་)
རྟག་པ་	invariables (permanents)
དང་	et
སློག་མེད་པ་	inanimés, sans principe vital

སྐྱོག་དང་བྲལ་བ་	privés de vie, séparé d'un principe vital
ངི་ལྟ་བུ་ཉིད་	tels quels
མ་ནོར་བ་	sans défaut
མ་སྐྱེས་པ་	ni produits, non-né
མ་བྱུང་བ་	non manifestés
མ་བྱས་པ་	non créés, non-faits
འདུས་མ་བྱས་པ་	non composés
ཚོགས་པ་མེད་པ་	incessants
དམིགས་པ་མེད་པ་	inconcevables
ཞི་བ་	tranquilles, paisibles
འཇིགས་པ་མེད་པ་	impavides, sans peurs
མི་འཇོགས་པ་	insaisissables
ཟད་པ་མེད་པ་	inépuisable
རྣམ་པར་ཞི་བ་མ་ཡིན་པ་	jamais complètement apaisés
རང་བཞིན་	nature, par nature